

Ivan Brož

DETEKTIV PINKERTON

A TI DRUZÍ

Dramatické příběhy vyzvědačů Severu a Jihu

EDGE
MAGNET

2/2008

DETEKTIV PINKERTON

ATI DRUZÍ

DRAMATICKÉ PŘÍBĚHY
VYZVĚDAČŮ SEVERU A JIHU

PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST
NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Ivan Brož

DETEKTIV PINKERTON

A TI DRUZÍ

DRAMATICKÉ PŘÍBĚHY

VYZVĚDAČŮ SEVERU A JIHU

Copyright © Ivan Brož, 2008

RMK ČR E 17663

ISSN 1802-6915

ISBN 978-80-7250-404-6 (PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST)

ISBN 978-80-87027-79-0 (NAKLADATELSTVÍ EPOCHA)

Výzvědné služby v rozběhu

NEJSTARŠÍ ŘEMESLO

Říkává se, že činnost vyzvědačů, lépe řečeno „špionážní řemeslo“, je „druhým nejstarším povoláním“. Metody a prostředky používané výzvědnými službami se vyvíjely v průběhu staletí. Stejně jako v době největšího rozvoje starověkých říší – Egypta, Mezopotámie nebo Číny – potřebovali představitelé států i v dalších generacích dostatek informací, aby mohli spolehlivě vládnout. Nejinak tomu bylo i v tak historicky relativně mladé zemi, jakou byly ještě v polovině 19. století Spojené státy americké.

Zpočátku se sice zdálo, že narozdíl od evropských států, kde bylo vyzvědačství na vysoké úrovni a posvěceno nejvyššími státními a koneckonců i církevními hodnostáři (kardinálové Richelieu a Mazarin), se tyto aktivity v USA nerozvinou do takové podoby. Ačkoli sám George Washington, původem zdatný pátrač v indiánských válkách a pak vůdce americké revoluční války proti britské koloniální správě,razil názor, že „nezbytnost řádného zpravodajství je očividná a není třeba ji zdůvodňovat“, přesto se americká republika po svém zrodu nemínila příliš zapojovat do výzvědných aktivit ani na novém, natož pak na starém kontinentě. Jistě, američtí vyslanci v evropských metropolích měli – jak se lidové říká – uši nastražené i oči otevřené, pokud se jednalo o cenné informace politického nebo hospodářského charakteru, ale samotná špionážní služba fakticky nebyla z Washingtonu řízena v nějaké přísně organizované formě.

Posléze v americko-britské válce (1812) opět vzrostla role vojenského průzkumu. V americko-mexické válce (1846–1847) byly nasazovány takzvané „špionážní rotý“ složené převážně z rodilých Mexičanů, protože anglicky mluvící Američany bílé pleti nebylo možno použít k pronikání ani do řad mexického vojska, ani do mexických vládních či hospodářských institucí. Po mírové smlouvě uzavřené v Guadalupe Hidalgo dne 2. února 1848, podle níž USA získaly veškerá teritoria severně od Rio Grande a celé území dnešních států Nového Mexika a Kalifornie, se zde výzvědná činnost jakoby uchýlila ke spánku.

K oživení zpravodajských aktivit došlo teprve s občanskou válkou – bratrovražedným konfliktem mezi odtrženými jižanskými státy (Konfederace) a USA (Unie), nazývaným též jako válka Jihu proti Severu. Toto střetnutí mezi severními průmyslovými a jižními plantážnicko otrokářskými státy o další charakter vývoje USA začalo útokem jižních vzbouřenců na pevnost Fort Sumter 12. dubna 1861 a skončila kapitulací konfederovaných vojsk dne 9. dubna 1865 u Appomattoxu v jižní Virginii. Snahy prezidenta Lincolna o mírové řešení se neseťkaly s úspěchem, a teprve rozhodná opatření vlády ve Washingtonu a vítězství na frontách znamenaly zásadní přelom ve prospěch Unie. Toto její vítězství pak upevnilo postavení průmyslových a finančních kruhů a osvobozením otroků vytvářelo podmínky pro rozmach industrializace a získávání území na Západě.

A také se hned na začátku sporu, přesněji řečeno ještě v jeho předstihu, ukázalo, že je třeba si opatřovat informace systematicky a v patřičně organizované podobě. Úkol nad úkoly přitom zněl jasně. Informace hledat a nalézat. Rychle a nepřetržitě. Stejně důležité bylo naučit se umění získané zprávy předat. Opět rychle a přesně na místo jejich potenciálního využití. Předávání informací bylo i v občanské válce obvykle považováno za nejtěžší fázi, což platilo hlavně o pozici předávajícího. Také příjemce výzvědné informace musel

být na úrovni doby. Na jedné straně musel informaci věřit, lépe řečeno žádnou nemohl jen tak lehkomyšlně hodit za hlavu, na druhé straně ji musel ověřovat v pochopitelné obavě, aby nešlo o záměrně podstrčenou falešnou zprávu.

Neméně důležitým úsekem v činnosti výzvědných služeb, jak na Severu, tak na Jihu, byl výklad donesené zprávy. Jelikož většina z nich – až na vzácné výjimky – přicházela jen v útržcích nebo náznacích, či dokonce jen jako dohad, dostal se příjemce k jádru věci až po jejich postupném složení do mozaiky, tedy do srozumitelného tvaru, z něhož si mohl učinit obrázek o objektu, k němuž se informace vztahovala. A konečně nelze vynechat ani tak důležitou fázi, jakou je využití zjištěných a analyticky vyhodnocených poznatků. Takto zpracovaná informace musí být včas předána k dispozici rozhodujícímu článku – tedy politickému vůdci, nebo vojenskému veliteli – a musí být užitečná. Nejde totiž o nic jiného, než o to, aby byl například nepřítelův plán útoku rychle rozpoznán, a navíc, aby každé takové hlášení obsahovalo pokud možno co nejvíce závažných prvků, které přispějí k vlastní obraně nebo k protiútoky. Zpráva typu „nepřítel udeří za tři dny“ jistě není k zahození, ale velitel potřebuje znát více: jde mu především o zprávy, které mu objasní rozmístění a sílu nepřátelských jednotek, záloh, velitelských stanovišť, plánovanou taktiku, zásobování, komunikaci a způsob, jakým jsou předávány rozkazy.

SPECIFICKÉ RYSY V USA

Zpravodajství v americké občanské válce se ovšem vyznačovalo řadou specifických rysů, jaké se v Evropě nebo jinde nevyskytovaly. Lze říci, že špioni z obou stran měli na jedné straně snazší pozici než jejich kolegové v jiných zemích – vždyť nepřátelé ve válce Severu proti Jihu byli stejné národnosti, mluvili stejnou řečí, znali své dialekty, měli společné a po generace přenášené morální kodexy, znali navzájem zeměpisnou situaci a natolik ovládali způsoby chování a vystupování

vání na veřejnosti, že na první pohled nemohli být považováni za nějaký cizí prvek v dané společenské situaci. Na druhé straně právě skutečnost, že se oba tábory tak dobře vzájemně znaly, vytvářela řadu překážek jak ke špionážní, tak i protišpionážní činnosti. Další zvláštností byla i struktura vyzvědačů. V převážné většině se totiž jednalo o nadšence vstupující do „špionážního řemesla“ z pohnutek, které považovali za čistě vlastenecké.

K pochopení rozvoje výzvědných a protivýzvědných aktivit za americké občanské války je třeba nejprve porozumět duchu samotného konfliktu. Tehdy se projevovaly především velké vášně, a to nejen na podporu požadavků obou protichůdných stran, ale i uvnitř těchto stran. Unie byla rozštěpena mezi abolitionisty – kteří, jako například mnozí farmáři, část městské pokrokové inteligence a podnikatelé požadovali zrušení otroctví, neboť představovalo jednu z hlavních překážek hospodářského rozvoje – a tak zvané „peacenicks“, kteří chtěli udržet mír za každou cenu. Konfederaci zase dělily zhruba tři proudy: První byla skupina lidí silně přesvědčených o výlučně pojatých právech každého jednotlivého státu ve volné federaci, druhou tvořili zastánci otroctví a ve třetí se nacházeli „unionisté“ považující válku za velkou chybu. A ze všech těchto seskupení se pak přirozeně rekrutovali nejen bojovníci ve vojenských uniformách, nýbrž i vyzvědači s mnohdy svéráznou představou o špionážní či kontrašpionážní činnosti.

Řada důkazů dokumentační povahy svědčí o tom, že americká občanská válka byla ve své podstatě konfliktem amatérů. Stačí uvést, že mezi nositeli důstojnických hodností (a s nimi spojených funkčních zařazení) byla jen necelá polovina absolventů vojenské akademie ve West Pointu. Ostatní byli dobrovolníci anebo lidé dosazení do vojska z titulu svých předchozích politických postů. Nejinak tomu bylo pochopitelně i v řadách příslušníků výzvědných služeb. Jeli-kož v armádě neexistovala žádná zpravodajská složka (kromě informační v Unii, která ovšem podávala pouze zprávy

rodinným příslušníkům o jejich blízkých), nebylo jiné cesty než přijímat dobrovolníky. Toto samo o sobě bylo spojeno s řadou potíží, protože vedle jedinců upřímně oddaných věci své služby se zde nacházeli i takoví, kteří pak působili jako dvojité agenti („dubléři“), přičemž se nejedni snažili sloužit jen ze zjištěných důvodů.

Na samém počátku ozbrojeného konfliktu se zdálo, že úspěchy ve výzvědné činnosti jako by kopírovaly samotný průběh válečných událostí. Jižané na frontách vítězili a podobně tomu bylo i ve zpravodajské sféře. Měli zpočátku navrch z několika důvodů. Především v samotných centrálních vládních orgánech ve Washingtonu působila celá řada příznivců nebo přímo zastánců jižanského smýšlení. Není divu, že z těchto lidí anebo dalších sympatizantů s Jihem, kteří žili v hlavním městě, se pak někteří posléze nejen zapojili ve prospěch zpravodajské služby Konfederace, ale dosáhli i značných úspěchů. Dále je nutno vidět, že někteří z nich vlastně dodávali tajné informace na Jih ještě před vypuknutím nepřátelství. Dokazují to zejména osudy jejich významných představitelů, jakými byli Rose O'Neal Greenhowová a Benjamin F. Stringfellow, o nichž ještě bude řeč. Na druhé straně nejsou k dispozici žádné důkazy o tom, že by s nějakým předstihem působili na Jihu severanští rozvědčící. První nejznámější skupina vyzvědačů Unie na území Konfederace, kterou řídila Elizabeth van Lewová v Richmondu, začala svojí aktivitu až po zahájení války, a to ještě jen z její vlastní iniciativy. Možno také konstatovat, že první akce na frontě tajné války se na Severu týkaly vlastně jen sledování a chytání jižanských vyzvědačů.

Konfederovaní získávali rovněž hodnotné zprávy od samotných unionistických armádních důstojníků a vládních úředníků, kteří rovnou odešli na Jih. A naopak platilo, že jen málo lidí tohoto významu přešlo z Jihu na Sever. S výjimkou dvou velkých útočných výpadů jižanského vojska v čele s generálem Robertem Leem na Sever, které po jeho odražení vy-

užili Seveřané k zamíchání několika svých vyzvědačů mezi ustupující, neměla Unie žádné vojenské pátrače na teritoriu Konfederace. Jižanská vyzvědná služba měla na území Severu k dispozici rovněž několik bezpečných úkrytů v podobě hotelů, restaurací, penzionů i soukromých domů.

Další zvláštností, jakou vnesla americká občanská válka do vyzvědných aktivit, byla nesporně značná účast žen, které v této náročné činnosti projevovaly nejen vysoký stupeň odvahy a obětavosti, nýbrž i důvtipu a vynalézavosti. A to na obou stranách tajné fronty. Americké ženy byly již z dřívějšíka obecně známé jako patriotky, které stály po boku mužů jak v revoluční válce proti Velké Británii na sklonku 18. století, tak i v pozdějších konfliktech, zejména jako ošetřovatelky a pečovatelky o raněné. Ale ještě nikdy předtím se neprojevily jako vysoce platné i v tak nebezpečném poslání, jaké obnáší vyzvědačství se vším, co k němu neodbytně náleží. Způsoby, jakými dokázaly dopravovat přísně tajné zprávy přímo z bojiště anebo naopak zase na bojiště, budil nesmírně velký respekt u jejich mužských partnerů, včetně nejvyšších velitelů v generálských hodnostech.

A jak tomu bylo s dobovými technickými prostředky, které mohli účastníci americké občanské války na obou stranách používat? Řeč je samozřejmě o spojovacích pojítkách, z nichž největší význam měl pochopitelně telegraf. Ale v tomto případě šlo spíše o možnosti, které měla armáda, protože špióni nemohli používat telegraf na nepřátelském území v plném rozsahu. Spíše lze říci, že využívali příležitosti k „napíchnutí“ jeho linek anebo k získání telegrafisty pro své služby. Nebylo to sice častým jevem, ale když se to podařilo, byl to ten nejefektivnější způsob získávání informací.

Lidé v první linii vojenského průzkumu se velmi brzy dovtípili, že řadu cenných zpráv lze těžit i z místního tisku. Existuje celá řada příkladů, kdy pátrači v nepřátelském prostředí skupovali noviny s informacemi vojenského či hospodářského charakteru, které pak posílali svým štábům, kde si

analytikové mnohdy mohli přečíst „věci“, které by se k nim jinak z daného regionu nikdy nedostaly. Tehdy se totiž často stávalo, že bystří a pohotoví váleční korespondenti – jinak zkušený profesionální novináři – dokázali ve svých zprávách z bojišť vskutku „vyhmátnout“ takové významné souvislosti, které vojákům (mnohdy amatérům, jak již řečeno) unikaly anebo je nepovažovali za důležité. A tak se na obou stranách zpravodajských štábů v průběhu oněch pěti let, kdy v USA trvala občanská válka, stále více osvědčoval systém pečlivého vyhodnocování novinových zpráv.

A jestliže se hovoří o technických prostředcích sloužících zpravodajským účelům, pak nelze zapomenout na fotografii, která byla tehdy již známa. V polovině 19. století, a tím spíše v době občanské války se totiž i v Americe fotografování začínalo rozvíjet a navazovat na vše, co v tomto oboru vznikalo od roku 1826, kdy francouzský fyzik Joseph Niepce přišel s první fotografií pomocí citlivého asfaltu, přes britského astronoma Johna Herschela a jeho pojem fotografie (1839) až po vynález fotoaparátu s výměnnými objektivy v roce 1851. Z fotoreportérů americké občanské války, jejichž pohotové snímky vydatně posloužily výzvědným službám, možno vzpomenout například A. D. Lytla, jenž dodával Jižanům snímky pozic unionistických vojsk ve státě Louisiana. Jeho specialitou bylo, že optiku svého fotoaparátu dokázal patřičně zaměřit na jednotlivé druhy nasazených zbraní, a dokonce i k detailním záběrům velitelů nepřítele. Zejména vynikaly jeho snímky zásobovacích vozů s dodávkami munice i potravin stejně jako jeho vlastní písemný doprovod charakterizující takticko-technické údaje vyfotografovaných zbraní a pozic, kde byly rozmístěny.

Ale ani Seveřané nezůstávali v tomto ohledu nikterak pozadu. Stačí připomenout vynikajícího profesionálního fotografa Alexandra Gardnera, kterého pro spolupráci s unionistickou výzvědnou sítí získal její první šéf – legendární Allan Pinkerton. Jeho snímky mnohdy představovaly velice vý-